

YLÄKOULUIKÄISTEN JA YLI 40-VUOTIAIDEN KIELIKÄSITYSTEN EROT
MIETTIVÄN EMOJIN ROOLISTA LOPETUSMERKIN PAIKALLA

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
10.1.2010

Lassi Perämäki

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman aihe	1
1.2. Aiempi tutkimus	2
2. TEORIA	5
2.1. Emojin määritelmä ja Unicode-emojin historia	5
2.2. Emoji semioottisena merkinä	6
2.3. Emoji välimerkin korvaajana	7
3. MENETELMÄT JA AINEISTO	10
3.1. Kyselytutkimus aineistonkeruumenetelmänä	10
3.2. Kyselylomakkeen ja aineiston esittely	11
4. AINEISTON ANALYYSI	14
4.1. Tuottotehtävä	14
4.2. Emojinkorvaamistehtävä	21
4.3. Lopetusmerkinkorvaamistehtävä	24
4.4. Analyysin yhteenveto	28
5. PÄÄTÄNTÖ	30
LÄHTEET	32
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman aihe

Kandidaatintutkielmani aihe on mieltävä emoji 😞. Tutkin, miten yläkouluikäisten diginatiivien sekä vanhempien ihmisten (yli 40-vuotiaat) kielikäsitteet eroavat toisistaan, kun tulkinnan kohteena on mieltävän emojiin rooli lopetusmerkin korvaajana. Valitsin tämän tutkimuskohteen, sillä olen jo pitkään seurannut kiinnostuneena emojiin vaikutuksesta johtuvaa muutosta kielessä. Varsinkin nuoremmat sukupolvet valitsevat välimerkin sijaan usein emojiin jäsentääkseen epävirallisissa yhteyksissä tuotettua tekstiä. Ilmiö on noussut pinnalle vasta viime aikoina, ja kielentutkimuksen saralla sitä on tutkittu hyvin vähän – etupäässä englannin-, japanin- ja espanjankielisissä lingvisti-yhteisöissä (tästä lisää luvussa 2.3.).

Mielestäni voidaan olettaa, että emoji saa lopetusmerkin kaltaisen roolin esiintyessään tekstissä toistuvasti välimerkeille tyypillisillä paikoilla myös sellaisissa tilanteissa, joissa tunnetilojen ilmaiseminen ei välttämättä ole oleellista. Tällaisia tilanteita esiintyy verkkokielen käyttötilanteissa todella tiheään. Kielenkäyttäjä voi muotoilla esimerkiksi lauseen *Onpa mielenkiintoista.* muotoon *Onpa mielenkiintoista 😞* – tällöin mieltävä emoji voi selkeästi korvata lopetusmerkin, ellei kyseessä ole verkkokielelle ominainen lopetusmerkitön lause. Esimerkkilauseen yhteydessä käytetystä emojiista voidaan tulkita, että kirjoittaja mieltii jotain, mutta viesti välittyy yhtäältä myös itse lauseesta. Toinen esimerkki voi olla kysymys *Oletko varma?* kirjoitettuna muotoon *Oletko varma 😞*, jolloin mieltävä emoji viittaisi siihen, että kyseessä on kysymys, mutta itse lause välittää myös saman viestin.

Olen rajannut tutkimukseni koskemaan ainoastaan yhtä emojiä kandidaatintutkielman rajallisen laajuuden takia. Valitsin mieltävän emojiin, sillä minulla on ennakkoaavistus siitä, millaisia rooleja sen koetaan toteuttavan. Selvitän kyselytutkimusta menetelmänään hyödyntäen, mitä mieltä tutkielman kohderyhmiä edustavat informantit ovat aiheesta.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Mitä lopetusmerkkejä informantit kokevat mieltävän emojiin vastaavan tekstissä parhaiten?
- Miten informantit perustelevat valintansa käyttäessään mieltivää emojiä lopetusmerkin paikalla?
- Onko Unicode-emojiin aikana lukemaan oppineiden ja äidinkielen opetusta saaneiden sekä yli 40-vuotiaiden ihmisten kielikäsitteissä eroa koskien mieltivän emojiin käyttöä lopetusmerkin paikalla?

Hypoteesini on, että kielenkäyttäjät mieltävät mieltivän emojiin roolin pääasiassa joko pisteen tai kysymysmerkin kaltaiseksi sekä huomattavasti vähemmissä määrin huuto-merkin kaltaiseksi. Perustan väitteeni siihen, että mieltivä emoji todellakin kuvaa miettimistä leualle asetetun käden ja kulmakarvojen asennon takia. Usein ajatustoimintaa kuvaavat lauseet päättyvät joko kysymysmerkkiin, jos ne ovat kysymyksiä, tai pisteeseen, mikäli kyseessä on pohdinta – esimerkiksi *Oletko varma?* tai *Luulisin niin*. Mieltivä emoji sopii mielestäni lopetusmerkin paikalle molempiin esimerkkilauseista, ja olen myös verkkokeskusteluissa havainnut, että muutkin kuin tuntemani ihmiset käyttävät sitä vastaavanlaisissa yhteyksissä. Uskon lisäksi, että tutkittavien ryhmien välillä ei todennäköisesti ole suurta hajontaa, sillä käsitykseni mukaan emojiit tulkitaan nykyisin kuvallisesti melko universaaleina.

1.2. Aiempi tutkimus

Emojiä koskevaa aiempaa tutkimusta on olemassa kohtalaisen vähän, sillä nykyisin tunnetut emojiit eli Unicode-pohjaiset standardisoidut emojiit ovat vielä uusi ilmiö. Unicode-emojiin historia, josta kerron lisää luvussa 2.1., on tutkielman kirjoitushetkellä alle kymmenen vuotta vanha ilmiö, vaikka itse emojiit kehiteltiinkin Japanissa jo 1990-luvun lopulla. Kuten mainitsin luvussa 1.1., lingvististä tutkimusta emojiista on olemassa verrattain vähän, ja ilmiönä nämä ilmeikkäät keltaiset pallerot vaikuttavatkin kiinnostavan enemmän esimerkiksi tietotekniikan, markkinoinnin ja psykologian tutkijoita.

Yksi tärkeimmistä aiemmista tutkimuksista, joita käytän lähteenä tutkielmassani, on Ilmari Vauraan Turun yliopistossa vuonna 2006 tekemä pro gradu -tutkielma *Kuvakirjoituksen jälleensyntymä. Tunneikonit kirjoitetussa puhekielisessä keskustelussa* ^__^. Vauraan tutkielma käsittelee laajamittaisesti tunneikonien käyttöä verkkokeskusteluissa.

lisesti myös siitä, että kirjoittaja ja lukija voivat tulkita emojiin tarkoituksen olevan sama, vaikka lukija ei tietäisi kirjoittajan alkuperäistä aikomusta.

Emojien tutkiminen kielitieteellisestä näkökulmasta on tutkimusaiheena vielä kohtalaisen varhaisessa vaiheessa paitsi Suomessa myös maailmanlaajuisesti. Tutkimusta on viime vuosina tehty jonkin verran mm. Yhdysvalloissa ja Espanjassa, mutta suomenkielisessä tiedeyhteisössä Vauraan (2006) pro gradu -tutkielma edustaa nähdäkseni edelleen uusinta saatavilla olevaa tutkimustietoa. Suomessa ilmiön ovat panneet merkille pääasiassa uutissivustot, ja suurimmalle osalle niistäkin emoji esittäytyy edelleen uutena ja hämmästyttävänä ilmiönä, jonka tutkiminen kielitieteellisesti ei ilmeisesti näyttäytyä ajankohtaisena. Esimerkiksi heinäkuussa 2018 *Me Naiset* uutisoi kansainvälisen emoji-päivän yhteydessä emojiesta otsikolla ”Passiivis-aggressiivinen hymynaama, kaksimielinen munakoiso ja 8 muuta asiaa, jotka emojiesta pitää tietää”. Vaikka emojiesta olisi aiheellista uutisoida kieleen vaikuttavina ilmiöinä, *Me Naisten* ja muiden lehtien artikkelit keskittyvät edelleen useimmiten opastamaan vanhempia sukupolvia emojiiden alkeiskäytössä. Nuoret – tässä tapauksessa siis tutkielmani nuorempi kohderyhmä, joista valtaosa on todennäköisesti oppinut lukemaan ja kirjoittamaan Unicode-emojiin aikana – käyttävät emojiita havaintojeni mukaan viestinnässään luontevasti paitsi tunteiden ilmaisuun myös tekstin jäsentämiseen ja jaksottamiseen.

2. TEORIA

2.1. Emojin määritelmä ja Unicode-emojin historia

Nykypäivän kielessä mahdollisesti tunnetuimpien tunneikonien paikkaa pitävät emojiit keksittiin Japanissa 1990-luvun lopulla. Sana *emoji* on japania, ja Oxford English Dictionary (OED s.v. *emoji*) esittää sanan etymologiaksi japanin kielen sanojen *e* ('kuva') ja *moji* ('kirjain', 'merkki') yhdistelmää: *emoji* tarkoittaa siis 'kuvamerkkiä'. Kielitoimiston sanakirjan (KS s.v. *emoji*) selite sanalle *emoji* on ”alun perin japanilaisia kuvamerkkejä, joita käytetään tekstin osana esim. erilaisissa sosiaalisen median sovelluksissa”.

Unicode-emojin historia liittyy keskeisesti Yhdysvalloissa perustetun Unicode Consortium -organisaation tavoitteisiin. Vuonna 1991 perustetun organisaation tavoitteena on tuoda kaikkien käyttäjien saataville yksi universaali koodi, joka on luettavissa kaikkialla. Ensimmäinen Unicode-emojiarkisto luotiin vuonna 2010, minkä jälkeen Unicode-emojiit yleistyivät nopeasti mobiili- ja verkkoviestinnän käyttöyhteyksissä. Kuten David Crystal kirjoittaa teoksessaan *Language and the Internet* vuodelta 2006, kaikki yritykset luonnehtia verkkokieltä kuihtuvat välittömästi teknologian uudistumisen nopeuteen (Crystal 2006: 257). Tämän takia kaikkea yli kymmenen vuotta vanhaa tunneikoneja koskevaa tutkimusta tulee tulkita tiedostaen sen, ettei Unicode-emojeita ollut olemassa esimerkiksi Ilmari Vauraan (2006) pro gradu -tutkielman valmistumishetkellä.

Kuitenkin jo Vauras kirjoittaa tutkimuksessaan, että on havainnut tunneikonien toimivan tyypillisimmin välimerkkeinä ja esiintyvän pääasiassa virkkeen tai lausuman lopussa (Vauras 2006: 67). Tutkimuksessaan Vauras käsittelee tunneikoneita, joiden graafinen yleisilme ja samalla myös annettu merkitys ovat sivustokohtaisia. Unicode-emojien läpimurron myötä standardisoidut emojiit ovat laajalti syrjäyttäneet rajattuihin käyttöyhteyksiin, kuten yksittäisten foorumien käyttöön suunnitellut tunneikonit. Vauraan tekemä havainto vaikuttaisi kuitenkin olevan jokseenkin ajaton: teoksessa *Umberto Eco in His Own Words* Devon Schiller tulkitsee semiotikko Umberto Econ havainneen, että ihmiskasvoja mukailevien typografisten keinojen historia ulottuu jo vuosisatojen taakse samanlaisissa käyttöyhteyksissä (Schiller 2017: 62–64). Mielestäni on siis aiheellista olettaa, että vaikka vuonna 2006 ja vuonna 2019 tunneikonien tietotekniset toimintape-

riaatteet eroavat toisistaan hieman, ovat kielenkäyttäjien tarkoituksiperät tunneikonien käyttöön edelleen samankaltaiset.

Lisäksi useampi lähde teoksistani käsittelee joko suoraan tai välillisesti samaa havaintoa: emoji-tuovat nykyaikaiseen verkkokieleeseen uusia merkityksiä ilmaisemalla tunteita, ja niille jakautuu erilaisia rooleja eri käyttöyhteyksissä. Yuasan, Saiton ja Mukawan tutkimuksen mukaan tunneikonit välittävät tunteita riippumatta siitä, tunnistaako lukija tekstissä oikeita kasvoja (Yuasa ym. 2006: 1570). Ilmari Vauraan mukaan tunneikonit ovat selkeästi osa kieltä, vaikka ne eivät noudatukaan syntaksia tai kuulu selkeästi virkkeiden semantiikkaan tai pragmatiikkaan (Vauras 2006: 83). Junichi Azuman ja Martin Ebnerin artikkelissa vuodelta 2008 käsitellään jopa mahdollisuutta kehittää tunneikoneihin perustuva universaali apukieli. (Azuma & Ebner 2008: 977.)

2.2. Emoji semioottisena merkinä

Ymmärtääkseen paremmin emojiin käyttöä tekstin jäsentämisessä on aiheellista tarkastella myös, kuinka se käyttäytyy semiotiikan näkökulmasta sekä itsenäisesti että suhteessa välimerkkeihin. Yhdysvaltalaisutkija Charles Sanders Peirce, jonka teorioita Harri Veivo ja Tomi Huttunen käsittelevät teoksessaan *Semiotiikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin* (1999), jakaa merkit toimintaperiaatteidensa perusteella kolmeen kategoriaan: kuvaavat ikonit, kausaaliset indeksit ja sopimuksenvaraiset symbolit (Veivo & Huttunen 1999: 45–46). Näistä ikonit ovat merkkejä, jotka esittävät kohdettaan suoraan. Indeksit kuvaavat kohteitaan seuraussuhteen kautta. Savu on tulen indeksi, sillä savun näkeminen viestii, että jossain palaa. Symbolit perustuvat puolestaan sopimukseen, sillä niistä ei voida suoranaisesti päätellä, mitä ne tarkoittavat, vaan ne ovat kulttuurisen konvention tuotos.

Kuten suurin osa kirjoitetun kielen aineksista, välimerkit ovat symboleita: niiden toiminta perustuu sääntöihin ja sopimukseen. Lopetusmerkkien ymmärretään lopettavan virkkeet vain sen takia, että historiallisesti niiden on sovittu toimivan niin. Kolmijaon näkökulmasta tarkasteltaessa emojiesta voidaan puolestaan havaita, että ne noudattavat lähinnä ikonien ja indeksien ominaisuuksia. Emojiesta voidaan käsitellä toisaalta ikoneina sen takia, että ne ovat pääsääntöisesti graafisia representaatioita joistain todellisu-

nessa esiintyvistä asioista. Vaikka emojiit eivät ole fotorealistisia, on kuitenkin selvää, että ilmeitä kuvaavat emojiit ovat ihmiskasvojen kaltaisia: niillä on kasvot, joissa on lähes poikkeuksetta silmät ja suu, sekä emojiista riippuen muita ominaisuuksia, kuten mieltävän emojiin kohotetut kulmakarvat ja leualla lepäävä käsi. Etenkin ihmiskasvoja jäljittelevillä emojiilla on myös indeksin kaltaisia ominaisuuksia, sillä niitä valitaan tekstiin usein välittämään kirjoittajan kokemaa tunnetta lukijalle. Emojiin roolia indeksinä voidaan siis perustella seuraavasti: kirjoittaja kokee kirjoittaessaan tunnetta, ja valitsee tekstiin tunnetta hänestä parhaiten kuvaavan emojiin – tällöin emoji on koetun tunteen indeksi, jolla tunne voidaan välittää myös lukijalle.

Kuitenkin, kun emojiita käytetään välimerkinomaisesti, ne saavat myös symbolisia ominaisuuksia siirtyessään käyttötarkoituksessaan sopimuksenvaraiseen tai sääntöjen ohjaamaan viitekehykseen. Veivon ja Huttusen (1999: 46) mukaan symbolit ovat kehittynein merkkiluokka, sillä niiden toimintaan vaikuttavat sekä ikoneja määrittävä samankaltaisuus, indeksejä määrittävä jatkuvuus sekä säännönmukaisuus (engl. *firstness*, *secondness* ja *thirdness*). Semiotiikan näkökulmasta emojiin omaksuminen välimerkin kaltaiseksi symboliksi ei siten oleellisesti muuta tai vaihda vaan pikemminkin laajentaa emojiin toiminnallista roolia merkinä.

2.3. Emoji välimerkin korvaajana

Havainto siitä, että tunneikoneja käytetään ylipäättään välimerkinomaisesti tai välimerkkien paikoilla on tutkimukseni oleellinen lähtökohta. Ilmari Vauras (2006: 66) on taulukoinut pro gradu -tutkielmansa aineistoanalyysissä, miten usein tunneikonit esiintyvät aineistossa kussakin asemassa. Vauraan lajittelemat asemat tunneikoneille ovat seuraavat:

- virkkeen tai lausuman alussa
- loppuvälimerkin jäljessä
- loppuvälimerkkiä edeltävänä
- itsenäisenä kappaleena, virkkeenä tai lausumana
- minimipalautteena
- virkkeen tai lausuman alussa ja lopussa
- kappaleiden typografisena erottajana
- lekseemin korvaajana.

Sekä IRC-keskusteluaineiston että keskustelufoorumiaineiston kohdalla tunneikonit esiintyvät selkeästi useimmin välimerkkinä (Vauras 2006: 66–67). Uudempaa tutkimusta aiheesta on esitelty esimerkiksi Chilen yliopiston julkaisemassa *Lenguas Modernas* -lehdessä, jossa on vuonna 2016 julkaistu Valencian yliopiston tutkijan Agnese Sampietron artikkeli Exploring the punctuating effect of emoji in Spanish WhatsApp chats. Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset koskevat emojioiden käyttöä välimerkkien paikoilla kolmesta näkökulmasta: esiintyvätkö emojiit samoilla paikoilla kuin välimerkit, käytetäänkö niitä välimerkkien korvaajina vai niiden yhteydessä ja täyttävätkö emojiit teksteissä samat tarkoitukset kuin välimerkit (Sampietro 2016: 95).

Sampietro esittelee artikkelissaan, että korpusten kvantitatiivinen analyysi vahvistaa osittain aihetta koskeneet aiemmat tutkimushavainnot siitä, että emojiit sijoitetaan tekstissä enimmäkseen viestien tai lauseiden loppuun ja että niitä käytetään mieluiten itsenäisesti irrallaan välimerkeistä. Sampietro huomauttaa kuitenkin, että kun kirjoittaja valitsee emojioiden välimerkin yhteyteen, kirjoittajien tendenssi valita tällainen ilmaisutapa on säännöllistä (Sampietro 2016: 109). On siis useimmiten kiinni kirjoittajasta, esiintyykö emoji itsenäisenä välimerkistä vai ei. Omassa tutkimuksessani lähdän kuitenkin liikkeelle siitä asetelmasta, ettei varsinainen välimerkki ole pakollinen emojioiden yhteydessä, jotta emojioiden voitaisiin tulkita toimivan välimerkinomaisesti. Tapauksissa, joissa emoji esiintyy välimerkin yhteydessä, se pikemminkin heikentää mahdollisuutta tulkita emojioiden toimivan välimerkkinä. Tästä johtuen en ole sisällyttänyt myöskään aineistooni lauseita, joissa emoji ja välimerkki esiintyisivät yhdessä. Myös Vauras vaikuttaa tehneen saman havainnon, sillä tunneikonien aseman erittelyssä hän esittelee tunneikonien aseman välimerkkeinä erillään tunneikonien asemasta loppuvälimerkin jäljessä tai loppuvälimerkkiä edeltävänä (Vauras 2006: 66). Sampietron ja Vauraan tutkimushavainnot ovat nähdäkseni ainakin osittain rinnasteisia, ja niiden tulkitseminen riippuu siitä, mielletäänkö emoji välimerkin korvaajaksi pelkästään esiintymispaikkansa perusteella vai vaaditaanko ilmiön tulkitsemiseen myös varsinaisen välimerkin esiintyminen emojioiden yhteydessä.

Omassa tutkimuksessani lähdän liikkeelle siitä, että emoji korvaa välimerkin luontevasti myös silloin, kun varsinainen välimerkki ei esiinny emojioiden yhteydessä. Teoksessa *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla* (Routarinne & Uusi-Hallila 2006) Emmi Hynönen muotoileekin artikkelissaan, etteivät verkkokielen käytänteet noudata

aina yleiskielestä tuttuja periaatteita ja että neutraalitkin keskustelufoorumiviestit voidaan tulkita jopa töykeinä, mikäli niiden yhteydessä ei esiinny tunneikoneja (Hynönen 2006: 187). Vaikka sekä Vauras (2006) että Hynönen ovat tutkineet tunneikonien käyttöä verkkokielessä lähinnä foorumiympäristöissä, kuluneiden vuosien aikana verkkokielellä ja tekstiviestikielen voidaan nähdä sulautuneen jossain määrin samanlaiseksi kielelliseksi ilmiöksi. Kuten luvussa 2.1. mainitsin David Crystalin (2006: 257) todenneen, verkkokieli todella muuttuu nopeasti ja sen määritelmät vanhenevat nopeasti, mutta tutkielman tekohetkellä verkkokieleksi kutsuttava kielimuoto edustuu paitsi internetin keskustelupalstoilla myös välittömässä viestinnässä (engl. *instant messaging*), jota esimerkiksi Sampietron (2016) tutkima WhatsApp sekä etenkin nuorten suosimat Snapchat ja Instagram edustavat.

3. MENETELMÄT JA AINEISTO

3.1. Kyselytutkimus aineistonkeruumenetelmänä

Kyselytutkimus tutkimusmenetelmänä on nähdäkseni jokseenkin pätevä keino kieli- asenteiden tutkimiseen. Koska oma kandidaatintutkielmani keskittyy selvittämään, mil- laisia näkemyksiä ihmisillä on jostain kielellisestä ilmiöstä, on kyselytutkimus avoimine kysymyksineen luonteva työkalu tutkimukseen. Perustelujen avulla pyrin selvittämään sen, miksi informantti päätyy siihen lopetusmerkkivalintaan, joka kuulostaa hänestä parhaalta tai sopivimmalta. Aineiston avulla minulla on tavoitteena päästä sellaiseen lopputulokseen, jossa lopetusmerkeillä on informanttien vastausten perusteella selkeä mielekkyysjärjestys ja järjestystä tukemassa on informanttien tuottamia perusteluja vas- tauksilleen.

Kyselytutkimuksen merkittävin etu on matala kynnys täyttää lomake ja vastata siihen luontevalla tavalla. Koska informantit voivat täyttää lomakkeen missä tahansa paikassa ja tilanteessa, lomakkeeseen vastaaminen näyttäytyy informanteille todennäköisesti hel- pompana ja rennompana kuin valvottu aineistonkeruutilanne. Raine Valli kirjoittaa te- oksessaan *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen* (2015: 28) lisäksi siitä, että tutkijan ole- mus ei vaikuta kyselylomakkeen vastaustilanteessa. Uskon näiden tekijöiden johtavan siihen, että informantti valitsee vastauksen herkemmin omaa kielitajuaan kuunnellen keskittymättä liiaksi vastauksen oikeakielisyyteen. Tällöin kerätty aineisto kertoo in- formanttien mielipiteistä arkisesti ja rehellisesti. Tutkielmassa käyttämäni lomakkeen etuihin kuuluu lisäksi sen lyhyys ja yksinkertaisuus, sillä lomake sisältää vain kolme kysymystä alakohtineen. Varsinkin nuoremman viiteryhmän kohdalla on mahdollista, etteivät informantit jaksa keskittyä pidemmän kyselyn täyttämiseen. Koska kohderyh- mien vastausvalmiudet ja -tavat ovat erilaisia (Valli 2015: 31), olen viiteryhmien eroja silmällä pitäen rajannut vaihtoehdot ja sisällöt lyhyiksi ja helposti ymmärrettäviksi ja muotoillut kyselyn selkeäksi – sekä diginatiiveja yläkouluikäisiä että aikuisiällä digitaalisen teknologian käyttöön oppineita yli 40-vuotiaita varten.

Helppous ja epävirallisuus kuuluvat toisaalta myös kyselytutkimuksen haittoihin. Avoimen nettilinkin kautta löytyvä lomake on helppo avata, jättää kesken ja lopulta unohtaa, mikäli siihen ei keskity riittävästi. Kyselytutkimuslomakkeeni seurannan mu-

kaan lomake avattiin kaikkiaan 573 kertaa, vastaaminen aloitettiin 132 kertaa ja kokonais vastauksia kertyi 74. Tämä tarkoittaa sitä, että vain 56 % lomakkeeseen vastaamaan aloittaneista täytti lomakkeen loppuun asti ja vain 13 % lomakkeen avanneista täytti lomakkeen. Prosenttilukuja tarkasteltaessa on toki syytä huomioida se, että lomakkeen on voinut avata kuka tahansa, joten osa sekä kyselyn avanneista että vastaamaan aloittaneista ei välttämättä kuulu ryhmään tai ole aikonut vastata.

3.2. Kyselylomakkeen ja aineiston esittely

Keräsin tutkielmassa käyttämäni aineiston Webropolilla tuotetulla kyselylomakkeella (liite). Lomake on suunnattu kahdelle kohderyhmälle: yläkouluikäisille ja yli 40-vuotiaille. Kohderyhmiin kuuluvat informantit saivat vastata, mitä mieltä he ovat miettivän emojiin roolista lopetusmerkin korvaajana. Tutkin ainoastaan yhden emojiin ja kolmen lopetusmerkin (piste, kysymysmerkki ja huutomerkki) välistä suhdetta pitäakseni sekä aineiston että tutkielman rajallisena ja kelvollisen laajuisena kandidaatintutkielman tarpeisiin. Rajasin informantit kahteen eri viiteryhmään selvittääkseni, miten viiteryhmien edustajat ajattelevat itsensä ja muiden käyttävän emojiita. Viiteryhmistä ensimmäiseen kuuluvat informantit ovat kokeneet emojiin läpimurron vasta aikuisina, ja toiseen kuuluvat ovat suurimmaksi osaksi oppineet lukemaan ja kirjoittamaan Unicode-emojiin aikakaudella.

Kyselylomake sisältää kolme tehtävää, joista yksi on tuottotehtävä ja kaksi on monivalintatehtäviä perustelumahdollisuudella. Näiden tehtävien avulla kerätystä aineistosta uskon pystyväni tulkitsemaan informanttien kielikäsitteitä ja viiteryhmien kielikäsitteiden välisiä eroja riittävän hyvin. Lomake toteutettiin anonymisti, sillä ainoa oleellinen henkilötieto, joka lomakkeeseen vastaamiseen tarvitaan, on ikä. Esimerkiksi sukupuolen ja sosioekonomisten tekijöiden vaikutusta ei ole kummankaan viiteryhmän kohdalla otettu huomioon merkittävänä tekijänä. Vastatessaan lomakkeeseen informanteilla ei ollut mahdollisuutta liikkua lomakkeessa taaksepäin – tällä vältetään vastausten mahdollinen myöhempi muokkaaminen. Mikäli lomakkeessa voisi palata taaksepäin, olisi riskinä se, että informantit muokkaisivat aiempia vastauksiaan myöhempien kysymysten perusteella. Jokainen kysymyksistä on esitelty omalla sivullaan, alakohtia on kussakin kysymyksessä 3–6 ja kaikkiin vastauksiin voi halutessaan esittää perustelut.

Lomakkeen ensimmäisessä tehtävässä informanttia pyydetään tuottamaan lauseita, joissa mieltävä emoji korvaa lopetusmerkin. Tehtävän muotoilu on seuraavanlainen: ”Tuota yksi tai useampi lause, jossa mieltävä emoji korvaa pisteen/kysymysmerkin/huutomerkkin”. Tuottotehtävän sijoitin lomakkeeseen ensimmäiseksi, jotta muissa tehtävissä esitellyt esimerkkilauseet eivät vaikuttaisi liiaksi informanttien tuottamien lauseiden rakenteisiin tai ulkomuotoon. Informantit voivat täten ilmentää kielitajuaan heille itselleen ominaisimmalla tavalla jo ensimmäisessä tehtävässä. Olen sijoittanut ensimmäisen tehtävän loppuun perustelukentän, johon informantit voivat perustella vapaasti tiettyjen emojiiden sopivuutta tai sopimattomuutta lopetusmerkin paikalle.

Toinen tehtävä on monivalintatehtävä, jossa esitetään lauseita, joissa mieltävä emoji esiintyy lopetusmerkin paikalla. Esimerkit ovat autenttisia verkkokielen lauseita, jotka on kerätty Kielipankin Korp-korpustyökälyä (korp.csc.fi) käyttämällä. Koska emojiä esiintyy pääasiassa verkkoteksteissä ja muilla tietoteknisillä alustoilla, olen rajannut käytettäviksi korpukseksi Kielipankin internet-keskusteluaineistokorpukset, joihin sisältyy otteita Suomi24.fi- sekä Ylilauta-keskustelufoorumeilta. Lauseet voivat esimerkiksi olla muotoa ”Johan oli analyysi 😊 Pohdin tätä kunnes nukahdan...” tai ”Vai että ihan tutkittu 😊”. Tehtävässä informanttia pyydetään valitsemaan yksi tai useampia lopetusmerkkejä, jotka hänen mielestään soveltuvat lauseisiin mieltävän emojiin paikalle. Valinnan voi halutessaan perustella. Lisäksi informantti voi valita vaihtoehdon ”Mikään välimerkki ei sovi. Miksi?” Tämän vaihtoehdon yhteyteen on annettu myös vapaaehtoinen perustelukenttä.

Kolmas tehtävä on toiseen tehtävään nähden päinvastainen. Siinä esitetään niin ikään Kielipankin keskustelufoorumiaineistosta poimittuja esimerkkilauseita. Myös näissä lauseissa mieltävä emoji on alun perin esiintynyt lopetusmerkin paikalla, mutta olen sijoittanut lauseisiin soveltuvat lopetusmerkit emojiin paikalle. Tehtävänannossa informanttia pyydetään vastaamaan, sopiiko mieltävä emoji esitettyyn lauseeseen ennalta päätetyn lopetusmerkin paikalle. Olen esimerkiksi sijoittanut pisteen mieltävän emojiin paikalle lauseeseen, jonka alkuperäinen muoto on ”Kyllähän esimerkiksi suklaakakku kelpaisi 😊”. Myös tässä tehtävässä voi halutessaan esittää vapaaehtoiset perustelut.

Kyselylomake on ollut auki 20.10.–12.11.2019 välisenä aikana. Kuten pohjustin jo luvussa 3.1., vastauksia lomakkeeseen kertyi yhteensä 74 kappaletta. Kyselyyn vastanneet informantit jakautuvat kahden viiteryhmän kesken suhteellisen tasaisesti: yläkouluikäisiä vastaajia oli yhteensä 39 kappaletta ja yli 40-vuotiaiden viiteryhmässä vastaajia oli 34 kappaletta (taulukko 1). Vanhempaan viiteryhmään kuuluvien vastaajien iät sijoittuvat 41 ja 63 ikävuoden väliin. Lisäksi kyselyyn tuli yksi vastaus, jossa informantti ilmoitti iäkseen 22 vuotta. Tätä vastausta en huomioi analyysissäni, sillä se ei kuulu kumpaankaan viiteryhmistä. 74 vastauksesta 73 on täten analyysiin sopivia. Tutkielmani analyysiluvussa (luku 4) analysoin informanttien vastauksia jokaisen kysymyksen kohdalla erillään ja vertailen viiteryhmien vastauksia keskenään. Analyysiluvussa erittelen informantit koodeilla, joista selviää vastauksen käsittelyn järjestelyluku sekä informantin ikä (esimerkiksi 39-57, jossa 39 olisi vastaajan järjestysnumero ja 57 ikä vuosina).

Alla olevaan taulukkoon 1 olen listannut kaikki kyselyyn saamani kokonaiset vastaukset. 74 vastauksesta yhteensä 73 on ollut käyttökelpoisia, ja yhden vastauksen jouduin jättämään huomiotta.

TAULUKKO 1. Kyselylomakkeeseen annetut vastaukset.

Yläkouluikäisten viiteryhmään kuuluvien informanttien vastaukset, kpl.	39
Yli 40-vuotiaiden viiteryhmään kuuluvien vastaukset, kpl.	34
Tutkielman tarpeisiin sopimattomat vastaukset, kpl.	1
Vastaukset yhteensä, kpl.	74
Analysoitavat vastaukset, kpl.	73

4. AINEISTON ANALYYSI

4.1. Tuottotehtävä

Käsittelen tässä luvussa kyselylomakkeen tehtävän 1 a) (ks. liite) eli lomakkeen tuotto-
tehtävän, jossa tehtävänä oli lauseiden tuottaminen (tarkemmin luvussa 3.2.). Huomion-
arvoista on, että osa vastauksista on tulkinnanvaraisia etenkin tuotettujen lauseiden sä-
vyn sekä niissä ilmenevien asenteiden puolesta. Tästä johtuen olen kategorisoinut ja
taulukoinut vastauksia jaottelutavasta riippuen joko absoluuttisesti, kuten partikkelien
esiintymisfrekvenssi, tai intuitiivisesti, kuten kuvaako lause retorista pohdintaa (pohti-
vaan sävyyn esitetty retorinen kysymys) vai ei.

Kyselylomakkeen ensimmäisessä tehtävässä informanttien oli määrä tuottaa jokaista
lopetusmerkkiä kohti yksi tai useampia lauseita, joissa mieltävä emoji esiintyy lopetus-
merkin paikalla. Ensimmäisen tehtävän kohdassa a) (ks. liite) ohjeistuksena oli tuottaa
lauseita, joissa mieltävä emoji esiintyy pisteen paikalla. Taulukossa 2 on jaoteltu koh-
taan 1 a) tuotetut lauseet kolmen yleisimmän ryhmän mukaan.

TAULUKKO 2. Pisteeseen päätyvät lauseet tuottotehtävässä.

<i>Viiteryhmä</i>	Yli 40-vuotiaat	Yläkouluikäiset
Vastauksia kohtaan 1 a).	31	36
Vastaus kuvaa selkeästi jonkinlaista pohdintaa.	23	21
Vastaus on muu toteamus.	6	6
Vastaus ei kuvaa pohdintaa tai ole muu toteamus.	2	9

Jo pistettä koskevassa tehtävässä molempien viiteryhmien kohdalla on selkeästi havait-
tavissa, että informantit valitsevat mieltävän emojiin pisteen paikalle useimmiten (23
vastausta 31:stä ja 21 vastausta 36:sta) silloin, kun lauseissa tapahtuva toiminta on jon-
kinlaista pohdintaa, ajattelua tai päivittelyä. Yli 40-vuotiaiden vastaukset ovat esimer-
kiksi seuraavanlaisia (esimerkit (1)–(6)):

- (1) a. *Tuota pitää vähän miettiä* 😞 (1-51)
- b. *Kuulostaa epäilyttävältä* 😞 (1-51)
- (2) *Täytyy vielä tuumata tätä* 😞 (2-52)
- (3) *Tämä täytyy arvioida uudelleen* 😞 (3-51)
- (4) a. *Taidanpa miettiä vielä asiaa tarkemmin* 😞 (4-51)
- b. *En ole ihan varma* 😞 (4-51)
- c. *Onpa outoa* 😞 (4-51)
- (5) *Vaihtoehtoja riittää* 😞 (5-51)
- (6) *Hei vaan* 😞 (6-54)

Yllä olevista esimerkeistä voidaan tulkita, että korvatessaan pisteen yli 40-vuotiaat informantit valitsevat usein lauseita, joilla kuvaillaan ajatustoimintaa: esimerkeissä esiintyvät verbivalinnat *miettiä*, *arvioida* ja *tuumata*, sekä lisäksi *ihmetellä* ja *epäillä* toistuvat vastauksissa useasti. Vanhemman viiteryhmän vastauksissa tehtävään 1 a) (ks. liite) nämä viisi verbiä esiintyvät 34 vastauksessa yhteensä 10 kertaa. Selkeää retorista pohdintaa edustavat esimerkit, kuten esimerkit (1)–(4), olen kategorisoinut kuvaamaan retorista pohdintaa verbi- ja adjektiivivalintojen seurauksena. Vastaavasti esimerkin (5) kaltaiset toteamukset edustavat muiden toteamusten kategoriaa. Taulukon 2 kolmas kategoria ”Vastaus ei kuvaa pohdintaa tai ole muu toteamus” sisältää puolestaan tervehdysten kaltaisia vastauksia, kuten esimerkki (6). Vastauksissa esiintyy jonkin verran myös ajatustoimintaan ja tulkintaan liittyviä adjektiiveja, kuten *kummallinen*, *outo* ja *mielenkiintoinen*. Myös yläkouluikäisten informanttien tuottamat vastaukset kohtaan 1 a) ilmentävät useimmissa tapauksissa ajatustoimintaa. Poiketen yli 40-vuotiaista nuoremmen viiteryhmän vastauksissa epävarmuus (*en ole varma* -tyyppiset rakenteet) toistuu huomattavasti useammin, kuten esimerkeissä (7)–(10):

- (7) *en ole varma miten se menee* 😞 (7-12)
- (8) *en ole varma mitä teen* 😞 (8-13)
- (9) *Ok en kyl oo varma* 😞 (9-13)
- (10) *Ok, en ole varma* 😞 (10-13)
- (11) *Minä menen kouluun* 😞 (11-15)
- (12) *Moi miten menee* 😞 (12-13)

Lisäksi esimerkit (7)–(10) on kukin laskettu retorisen pohdinnan kategoriaan. Esimerkki (11) puolestaan kuuluu muun toteamuksen kategoriaan. Yläkouluikäiset ovat tuottaneet lisäksi enemmän kumpaankaan kategoriaan kuulumattomia lauseita, kuten esimerkki (12), joka on luontevampaa kategorisoida kuulijalle suunnatuksi kysymykseksi.

Retoriseen kysymykseen viittaava sävyartikkeli *-hAn* (VISK 2008 § 1705) esiintyy yläkouluikäisten vastauksissa toistuvasti, kuten esimerkiksi muodoissa *mitähän, miltähän* ja *olisikohan* (*menisinköhän tunnille* 😞 tai *Mitähän tänään on ruokana* 😞). Vastaavasti yli 40-vuotiaiden vastauksissa sävyartikkeli *-hAn* ei esiinny kertaakaan. Yläkouluikäisten tuottamissa vastauksissa myös adjektiiveja esiintyy vähemmän: 39 vastauksessa esiintyy adjektiivi ainoastaan kolmessa vastauksessa, mutta nämäkin adjektiivit – *tyhmä, jännä* ja *outo* – viittaavat jonkinlaiseen ajatustoimintaa aktivoivaan tulkinnaan.

Ensimmäisen tehtävän kohdassa b) (ks. liite) ohjeistus on ollut tuottaa lauseita, joissa miettivä emoji korvaa kysymysmerkin. Yli 40-vuotiaat informantit ovat kuvanneet näisäkkin lauseissa useissa tapauksissa retorista mietintää. Vastauksissa esiintyy lisäksi useita kysymyksiä, jotka on selkeästi tarkoitettu vastattaviksi.

TAULUKKO 3. Kysymysmerkkiin päättyvät lauseet tuottotehtävässä.

<i>Viiteryhmä</i>	Yli 40-vuotiaat	Yläkouluikäiset
Vastauksia kohtaan 1 b).	32	39
Vastaus kuvaa retorista pohdintaa.	23	11
Vastaus on selkeä kysymys.	8	24
Vastaus voidaan laskea molempiin kategorioista.	6	6

Seuraavat esimerkit ((13)–(16)) ovat yläkouluikäisten vastauksia kohtaan 1 b):

- (13) *Jaa-a* 😞 (13-45)
- (14) *Arvaakohan tuohon alkaa* 😞 (14-46)
- (15) *Mitä oikein sanoit isälle* 😞 (15-47)
- (16) a. *Oletko tulossa kohta kotiin* 😞 (16-47)
- b. *Mitä mieltä olet asiasta* 😞 (16-47)

Kuten esimerkeistä voi havaita, yli 40-vuotiaat ovat tuottaneet tehtävään keskenään erilaisia lauseita. Esimerkit (13) ja (14) ilmentävät pohdintaa, kun taas esimerkit (15) ja (16) edustavat suoria kysymyksiä. Huomionarvoista on kuitenkin, ettei informanttien

vastauksissa vaikuta olevan pisteen ja kysymysmerkin suhteen selkeää korrelaatiota: osassa lomakevastauksista kohtiin 1 a) ja 1 b) tuotetut lauseet ovat keskenään samankaltaisia, kun taas osassa ne ovat erilaisia. Jo tässä vaiheessa aineistosta voi havaita, että osa vastaajista mieltää mieltivän emojiin selkeästi kysymysten yhteyteen. Esimerkiksi informantti 16-47 ei ole vastannut kohtaan 1 a), mutta hän on tuottanut kohtaan 1 b) kaksi kysymyslauseetta (esimerkit (16) a. ja b.), jotka on selkeästi suunnattu toiselle kuulijalle (*oletko, mitä mieltä olet*).

Yläkouluikäisten informanttien tuottamat vastaukset kohtaan 1 b) ovat huomattavasti useammin suoria kysymyslauseita kuin yli 40-vuotiaiden tapauksessa. Taulukosta 3 voi havaita, kuinka suhdeluvut ovat lähestulkoon käänteiset verrattuna yli 40-vuotiaisiin. Yläkouluikäisten tapauksessa mieltivä emoji korvaa kysymysmerkin useimmiten lyhyissä ja suorissa kysymyslauseissa.

- (17) *Missä olet* 😞 (18-13)
- (18) *Voitko alkaa* 😞 (9-13)
- (19) *Kuka tuolla on* 😞 (19-13)
- (20) *Oletko kotona* 😞 (20-13)
- (21) *Onko pepsin yliannostus vaarallinen* 😞 (21-15)

Esimerkit (17)–(21) ovat interrogatiivilauseita (VISK 2008 § 888) ja edustavat selkeiksi kysymyksiksi laskettua kategoriaa: esimerkit (17) ja (19) ovat hakukysymyksiä ja esimerkit (18), (20) ja (21) vaihtoehtokysymyksiä. Lisäksi aineistossa esiintyy esimerkin (21) kaltaisia lauseita, jotka ovat syntaktisten ominaisuuksiensa puolesta kategorisoitavissa selkeästi kysymyksiksi. Käsittelemänsä aiheen näennäisen vitsikkyuden vuoksi ne voidaan laskea myös retoriseksi pohdinnaksi, sillä näkisin jokseenkin epätodennäköisenä sen, mieltiikö 15-vuotias kasvisuutejuoman nauttimisen vaarallisuutta vakavissaan ja haluaako hän siten selkeän vastauksen kysymykseensä.

Yli 40-vuotiaat ovat myös valinneet kohtaan 1 b) tuottamiinsa lauseisiin merkittävän määrän kysymyspartikkelia *-kO*, joka esiintyy 32 vastauksessa yhteensä 27 kertaa. Sävyartikkeli *-hAn*, jota yli 40-vuotiaat informantit eivät käyttäneet kertaakaan kohdassa 1 a), esiintyy kohdan 1 b) vastauksissa 13 kertaa, joista 10 edustaa liitepartikkeliyhtymää *-kOhAn*. Poiketen yli 40-vuotiaiden tuottamista vastauksista kysymyspartikkeli *-kO* esiintyy yläkouluikäisten vastauksissa selkeästi harvemmin, 16 kertaa 39 vastauksessa. Sävyartikkelin *-hAn* yläkouluikäiset ovat valinneet yhteensä kuudesti, ja tässä tapauk-

nessa ne esiintyvät poikkeuksetta *-kOhAn*-liitepartikkeliyhtymänä. Selkein ero tuotetuissa lauseissa vaikuttaisi pistettä ja kysymysmerkkiä käsittelevän tuottotehtävän perusteella olevan se, että viiteryhmiä vastausten hajonta kohdassa 1 a) on kohtalaisen samanlaista, kun taas kohdassa 1 b) suhdeluvut ovat lähestulkoon keskenään käänteisiä.

TAULUKKO 4. Liitepartikkelien esiintymisfrekvenssi tuotetuissa kysymysmerkkilauseissa.

<i>Viiteryhmä</i>	Yli 40-vuotiaat	Yläkouluikäiset
Vastaus sisältää kysymyspartikkelin <i>-kO</i>	27	16
Vastaus sisältää sävypartikkelin <i>-hAn</i>	13	6
Vastaus sisältää liitepartikkeliyhtymän <i>-kOhAn</i>	10	6

Kohdassa 1 c) (ks. liite) informanteja on pyydetty tuottamaan lauseita, joissa mieltävä emoji korvaa huutomerkkin. On havaittavissa, että yli 40-vuotiaat näkevät mieltävän emojin sopivan huutomerkkin paikalle huomattavasti harvemmin kuin pisteen tai kysymysmerkin paikalle. 34 informantista 10 ei ole tuottanut lainkaan lausetta, jossa mieltävä emoji korvaa huutomerkkin – pisteen ja kysymysmerkin kohdalla vastaavat luvut ovat 3 ja 2.

TAULUKKO 5. Huutomerkkiin päätyvät lauseet tuottotehtävässä.

<i>Viiteryhmä</i>	Yli 40-vuotiaat	Yläkouluikäiset
Vastauksia kohtaan 1 c)	24	23
Vastaus on huudahdus	14	6
Vastaus on päivittelyä, puhuttelua tai nuhtelua	6	3
Vastauskenttään on annettu pelkkä erillinen perustelu huutomerkkin sopimattomuudesta	2	8

Myös perusteluista voidaan havaita, että miettivä emoji on vähiten suosittu kysymysmerkin tapauksessa: yli 40-vuotiaat informantit ovat antaneet tehtävään 1 yhteensä 19 vapaavalintaista perustelua, joista kahdeksassa todetaan, että miettivä emoji ei sovi tai sitä on vaikea käyttää huutomerkkin paikalla, kun muista lopetusmerkeistä vastaavia mainintoja ei ole. Esimerkiksi informantit 4-51 ja 1-51 ovat antaneet perusteluihin seuraavanlaiset vastaukset:

(22) Huutomerkkin kohdalle on vaikea sijoittaa, koska merkki on pohtivan luonteinen, ei huutava. (informantin 4-51 perustelu tehtävään 1)

(23) Miettivä emoji ei mielestäni käy huudahduksenomaiseen lauseeseen, jossa käyttäisin huutomerkkiä (informantin 1-51 perustelu tehtävään 1)

Useampi yli 40-vuotiaiden antamista perusteluista kysymysmerkin sopimattomuudesta miettivän emojiin korvaajaksi käsittelee samoja asioita: emojiin luonne on pohtiva eikä huudahdusmaisen aggressiivinen. Informantin 1-51 perustelu (esimerkki (23)) avaa lisäksi mielenkiintoisen näkökulman: hän on vastannut, että käyttäisi mieluummin huutomerkkiä huudahduksenomaisessa lauseessa. Tämä saattaa siis kertoa siitä, että kyseinen informantti todella valitsee miettivän emojiin lopetusmerkiksi pohtivalle lauseelle tietoisena valintana. Seuraavissa esimerkeissä esiintyy lauseita, joissa miettivä emoji on valittu huutomerkkin paikalle yli 40-vuotiaiden tuottamissa vastauksissa. Esimerkeistä (24)–(27) voi havaita, että niissä edustuu useita erilaisia asenteita:

(24) *Mahtavuutta* 😊 (22-49)

(25) *Mitä helvettiä* 😞 (23-57)

(26) *Voi että se jäi harmittamaan minua* 😞 (24-51)

(27) *Ei ole todellista* 😞 (25-42)

Esimerkistä (24) voidaan tulkita iloa tai kannustavuutta, esimerkistä (25) hämmennystä, esimerkistä (26) turhautumista ja esimerkistä (27) epäuskoisuutta. Kategorisoinnin kannalta esimerkkien (24) ja (25) voidaan tulkita kuvaavan huudahdusta, sillä ne eivät ole lauseen muodossa. Esimerkit (26) ja (27) kuvaavat puolestaan jonkinlaista päivittelyä – näissä tapauksissa välittyy viesti siitä, että on selvästi tapahtunut jotain päivittelyn arvoista. Toisin kuin piste- ja kysymysmerkkilauseissa, yli 40-vuotiaiden informanttien tuottamissa huutomerkkilauseissa keskinäinen asenteellinen poikkeavuus on huomattavaa.

Yläkouluikäisistä 39 informantista yhteensä 8 on jättänyt kohdan 1 c) vastauksen tyhjäksi, sekä lisäksi 8 muuta on tuottanut kohtaan kysymykseen vastaamisen mahdottomuutta ilmaisevan lauseen, joka ei sisällä emojis. Näitä lauseita ei ole laskettu analysoitaviksi vastauksiksi, sillä niiden tarkoitus on selkeästi ollut ilmaista huutomerkkin sopimattomuutta. Annetut vastaukset puolestaan edustavat enimmäkseen kahdenlaista tyyppiä, toiselle henkilölle tarkoitettua tervehdystä (28), puhuttelua tai nuhtelua (29), tai vastaavasti aggressiivista huudahdusta ((30)–(32)):

- (28) *Moi pitkästä aikaa* 😞 (26-13)
 (29) *En antanut sinulle lupaa tehdä niin* 😞 (27-13)
 (30) 😞 😞 *JAAHAS!!* 😞 😞 😞 😞 😞 😞 😞 (18-15)
 (31) *ääääää* 😞 (29-15)
 (32) *miitttääähhhhhhhhhhhhh* 😞 (30-15)
 (33) *En keksi mitään* 😞 (31-15)

Yläkouluikäisten tuottamat huudahduksenomaiset lauseet ovat yli 40-vuotiaiden tuottamia huudahduslauseita useammin yksi- tai harvasanaisia, kuten esimerkit (30)–(32). Yleisesti ottaen yläkouluikäisten vastaukset ovat koko ensimmäisessä tehtävässä yli 40-vuotiaiden vastauksiin verrattuna tiiviimpiä ja lyhyempiä, mutta kontrasti on kohdan 1 c) vastauksissa näkyvin. Lisäksi yli 40-vuotiaiden vastaukset jakautuvat kohdassa selkeämmin kategorioihin, kun yläkouluikäisten vastauksissa hajonta on selkeämpää: tuotetuissa lauseissa esiintyy yksittäistapauksia esimerkiksi retorisesta pohdinnasta ja kysymyksistä. Lisäksi esimerkki (33) ilmentää tapausta, jossa vastaus voidaan tulkita joko varsinaiseksi vastaukseksi, sillä se sisältää emojis, mutta mahdollisesti myös ilmaukseksi lopetusmerkin sopimattomuudesta. Olen kuitenkin laskenut esimerkin aineistoon emojis esiintymisen ansiosta, minkä lisäksi lause sopii rakenteeltaan vastaukseksi. Myös yläkouluikäisten kohdalla viiteryhmän vastaisuus huutomerkkiä kohtaan näkyy perusteluissa: ensimmäisen tehtävän vapaaehtoiseen perustelukenttään yläkouluikäiset ovat antaneet 19 perustelua, joista kuudessa mainitaan ettei mieltävä emoji sovi huutomerkkin paikalle. Muiden lopetusmerkkien soveltumattomuudesta perustelukentässä mainitaan piste kerran ja kysymysmerkkiä ei mainita lainkaan.

4.2. Emojinkorvaamistehtävä

Tässä luvussa analysoin kyselylomakkeen tehtävän 2 (ks. liite). Tehtävä sisältää kaikkiin viisi lausetta, jotka on poimittu Kielipankin verkkokeskusteluaineistoista. Koska tehtävässä on annettu mahdollisuus valita useampi sopiva lopetusmerkki korvaamaan lauseessa esiintyvä mieltävä emoji, on syytä ottaa huomioon, että taulukoinnissa kokonaismäärät nousevat yli sadan prosentin (taulukot 6 ja 7). Kysymyksen muotoilu on myös pakollinen monivalintatehtävä, joten molempien viiteryhmien kaikki informantit ovat vastanneet jokaiseen kohtaan jotain. Taulukoin ja erittelen ensin yli 40-vuotiaiden vastaukset ja yläkouluikäisten vastaukset, minkä jälkeen käsittelen vastaukset ja perustelut sekä vertaan viiteryhmien vastauksia keskenään. Alla olevissa taulukoissa 6 ja 7 on taulukoitu informanttien valinnat sopivimmasta lopetusmerkistä prosentuaalisesti jokaisen lauseen kohdalla. Taulukoiden lopussa ilmenee viiteryhmien valintojen prosentuaalinen keskiarvo kunkin lauseen kohdalla (piste, kysymysmerkki, huutomerkki ja viiva, joka kuvaa ”Mikään välimerkki ei sovi” -vastausta).

TAULUKKO 6. Yli 40-vuotiaiden informanttien vastaukset tehtävään 2, valinta monivalinnassa, prosenttia/lopetusmerkki.

<i>Esimerkkilause</i>	.	?	!	-
a) Mitähän tuohonkin sanoisi 😞	35 %	79 %	21 %	0 %
b) Ei se ollut mun vika 😞	53 %	21 %	32 %	15 %
c) Jos sattuis vaikka suonenveto 😞	62 %	38 %	18 %	3 %
d) Vai ihan että tutkittu 😞	26 %	62 %	21 %	6 %
e) Johan oli analyysi 😞 Pohdin tätä kunnes nukahdan...	65 %	3 %	44 %	3 %
Keskiarvo	48 %	41 %	27 %	5 %

TAULUKKO 7. Yläkouluikäisten informanttien vastaukset tehtävään 2, valinta moniva-
linnassa, prosenttia/lopetusmerkki.

<i>Esimerkkilause</i>	.	?	!	-
a) Mitähän tuohonkin sanoisi 😞	41 %	64 %	0 %	8 %
b) Ei se ollut mun vika 😞	33 %	15 %	41 %	21 %
c) Jos sattuis vaikka suonenveto 😞	62 %	33 %	8 %	8 %
d) Vai ihan että tutkittu 😞	41 %	67 %	10 %	5 %
e) Johan oli analyysi 😞 Pohdin tätä kunnes nukah- dan...	67 %	15 %	31 %	0 %
Keskiarvo	49 %	39 %	18 %	8 %

Ensimmäisen mielenkiintoisen havainnon tarjoavat taulukoiden keskiarvoluvut, joista voidaan tulkita, että yli 40-vuotiaiden ja yläkouluikäisten taipumukset valita lopetusmerkkejä miettivän emojin paikalle eivät eroa toisistaan radikaalisti. Suurin vaihtelu koskee huutomerkkiä, jossa ero viiteryhmien keskiarvovalintojen välillä on 9 prosenttiyksikköä vaihtelun ollessa muiden lopetusmerkkien kohdalla 1–3 prosenttiyksikköä. Myös tehtävien sisäinen vaihtelu on viiteryhmien välillä verrattain vähäistä: suurin ero koskee kohdan 2 a) vastauksia, joissa huutomerkki yli 40-vuotiaat ovat valinneet huutomerkkin 21 prosentissa vastauksista ja yläkouluikäiset eivät ole valinneet sitä lainkaan, joten ero on 21 prosenttiyksikköä. Viiteryhmät ovat myös valinneet neljässä tehtävässä viidestä useimmin saman lopetusmerkin korvaamaan miettivän emojin lauseessa – poikkeuksena kohta 2 b), jossa yli 40-vuotiailla yleisin vastaus on piste ja yläkouluikäisillä huutomerkki. Tässä kohtaa on tosin huomionarvoista, että kohdan 2 b) esimerkkilause on *Ei se ollut mun vika* 😞. Yläkouluikäisten taipumus valita huutomerkki pisteen sijaan voi hyvinkin johtua siitä, että nuoret ihmiset saattavat mieltää joutuvansa perustelemaan syyttömyyttään huutamalla tai korottamalla ääntään useammin kuin vanhemmat ihmiset. Muut esimerkkilauseet eivät kuvaile tilannetta, jossa joutuisi puolustamaan kantaansa johonkin, ja kaikissa niissä molempien viiteryhmien yleisimmin valitsema lopetusmerkki onkin sama.

Taulukoista 6 ja 7 huomaa myös, että piste on hiukan kysymysmerkkiä suositumpi molempien viiteryhmien keskuudessa. Taulukoista 2 ja 3 voidaan puolestaan lukea, että ero

on pieni, mutta tuottotehtävän tapauksessa ero suosii kysymysmerkkiä. Koska erot ovat verrattain marginaalisia, molempien viiteryhmien voidaan todeta kallistuvan valinnassaan useimmiten pisteen tai kysymysmerkin puoleen sekä hiukan harvemmin mutta kuitenkin merkittävässä määrin myös huutomerkkin puoleen. Molemmat viiteryhmät valitsivat Mikään välimerkki ei sovi -vaihtoehdon useimmin juuri huudahduksenomaisen kohdan 2 b) kohdalla, joissa se ei silloinkaan ollut yleisin vaihtoehto.

Tehtävään 2 annetuissa perusteluissa on myös mielenkiintoinen kontrasti. Yli 40-vuotiaat ovat käyttäneet perustelukenttää hyvin informatiivisesti, ja heidän vastauksiinsa voidaan tulkita selkeitä asenteita ja mielipiteitä kunkin vastauksen kohdalla.

- (34) Toki merkitys muuttuu toiseksi näillä merkeillä verrattuna emojiin. (yli 40-vuotiaan informantin perustelu kohtaan 2 a))
- (35) Väite; mietintä ei sovi. ”Ei kai se kuitenkin ollut mun vika 😞” olisi kyllä ihan järkevä. (yli 40-vuotiaan informantin perustelu kohtaan 2 b) vastauksen ”Mikään välimerkki ei sovi” yhteydessä”)
- (36) Puhuja puolustautuu eikä mieti. Emoji ei siksi mielestäni sovi tuohon kohtaan. (yli 40-vuotiaan informantin perustelu kohtaan 2 b) vastauksen ”Mikään välimerkki ei sovi” yhteydessä”)
- (37) Ei taida oikein uskoa. Ilman emojiä tulkitsi toisin. Tulkitsi vihaiseksi viestiksi. (yli 40-vuotiaan informantin perustelu kohtaan 2 d))
- (38) Puhuja toteaa mietiskelyn ohessa, että kylläpä oli analyysien analyysi. Emoji kuvastaa hienosti tuota pohdintaa. (yli 40-vuotiaan informantin perustelu kohtaan 2 e))

Esimerkeistä (34)–(38) näkee hyvin, että yli 40-vuotiaat ovat perustelleet vastauksiaan hyvinkin kattavasti. Koska Webropol ei suodata perustelujen kohdalla informanttia, heitä ei voida näiden perustelujen kohdalla yksilöidä, mutta vastausten kattavuus kumoaa toisaalta osittain tarpeen yksilöinnille. Perustelu (34) kertoo hyvin informantin suhtautumisesta miettivään emojiin ylipäättään: hän tulee perustelussaan kertoneeksi, että emoji muuttaa lauseen merkitystä, mutta kyseinen informantti ei ole kuitenkaan vastannut tehtävään ”Mikään välimerkki ei sovi”. Perustelun (35) antanut informantti puolestaan kertoo, ettei mikään välimerkki sovi hänestä kohtaan 2 b), mutta muotoilee lauseen uudelleen niin, että voisi käyttää sen yhteydessä miettivää emojiä. Toisinpäin tulkittuna tämä tarkoittaa oletettavasti sitä, että mikäli lause esitettäisiin informantin muotoilemalla tavalla, hän voisi antaa toisenlaisen vastauksen. Perustelussa (36) informantti perustelee vastaustaan lauseen asenteellisuudella, ja esimerkissä (38) informantti puoltaa valin-

taa sisällön puolesta. Kuitenkin osa perusteluista, kuten perustelu (37) jää osin kyseenalaiseksi, joten sen kaltaisista perusteluista mielipiteitä on hieman vaikeampi lukea.

Yläkouluikäiset puolestaan ovat antaneet perusteluja vapaaseen tekstikenttään, mutta perustelut ovat pääasiassa suppeita, ja kuvaavat hyvin pintapuolisesti vastaajien mielipiteitä.

- (39) ei sovi koko emoji eess (yläkouluikäisen informantin perustelu kohtaan 2 b))
- (40) joo niin (yläkouluikäisen informantin perustelu kohtaan 2 b))
- (41) lol en ees tiä enään (yläkouluikäisen informantin perustelu kohtaan 2 c) vastauksen ”Mikään välimerkki ei sovi” yhteydessä”)
- (42) Liittyy kysymyksiä (yläkouluikäisen informantin perustelu kohtaan 2 c))
- (43) Ei tunnu siltä. (yläkouluikäisen informantin perustelu kohtaan 2 d) vastauksen ”Mikään välimerkki ei sovi” yhteydessä”)

Koska kaikki yläkouluikäisten antamat vapaat perustelut tehtävän 2 avonaisiin perustelukenttiin ovat vastaavanlaisia kuin esimerkit (39)–(43), en ole katsonut tarpeelliseksi tarkastella niitä perusteellisemmin. Aineiston perusteella vaikuttaakin enemmän siltä, että yläkouluikäiset ovat käyttäneet tehtävän 2 perustelukenttiä lähinnä mielentilojensa ilmaisemiseen tai tarpeeseen kirjoittaa kenttiin mitä mieleen tulee.

4.3. Lopetusmerkinkorvaamistehtävä

Käsittelen tässä luvussa kyselylomakkeen kolmannen ja viimeisen tehtävän (ks. liite), jossa informantteja on pyydetty vastaamaan, sopiiko mieltävä emoji heidän mielestään esitettyihin lauseisiin korvaamaan lopetusmerkin. Tehtävässä on kuusi lausetta, joissa jokaista kolmea lopetusmerkkiä kohden on kaksi lausetta. Aiemmasta tehtävästä poiketen vastausvaihtoehdot on ollut vain kaksi, ”kyllä” tai ”ei”. Tästä tehtävästä kerätyt tilastot kertovat eniten siitä, kuinka paljon viiteryhmät ylipäättään puoltavat tai vastustavat mieltävän emojiin käyttöä lopetusmerkin paikalla riippumatta siitä, mikä lopetusmerkki on kyseessä.

TAULUKKO 8. Yli 40-vuotiaiden informanttien vastaukset tehtävään 3, valinta prosentteina.

<i>Esimerkkilause</i>	Kyllä	Ei
a) Kyllähän esimerkiksi suklaakakku kelpaisi.	56 %	44 %
b) Et uskalla!	44 %	56 %
c) Mietitkö loppuun asti, kun vastasit?	85 %	15 %
d) Ties vaikka selviää pirusti jotain, mapillinen historiaa!	71 %	29 %
e) Koskahan havaitaan Suomen ensimmäinen homeinen kirkko?	82 %	18 %
f) Tämä ei nyt auennut ollenkaan.	82 %	18 %
Keskiarvo	70 %	30%

TAULUKKO 9. Yläkouluikäisten informanttien vastaukset tehtävään 3, valinta prosentteina.

<i>Esimerkkilause</i>	Kyllä	Ei
a) Kyllähän esimerkiksi suklaakakku kelpaisi.	64 %	36 %
b) Et uskalla!	23 %	77 %
c) Mietitkö loppuun asti, kun vastasit?	79 %	21 %
d) Ties vaikka selviää pirusti jotain, mapillinen historiaa!	41 %	59 %
e) Koskahan havaitaan Suomen ensimmäinen homeinen kirkko?	87 %	13 %
f) Tämä ei nyt auennut ollenkaan.	64 %	36 %
Keskiarvo	60 %	40 %

Taulukoista 8 ja 9 voidaan havaita ensimmäisenä keskimääräinen myönteisyys emojiin käyttöä kohtaan molempien viiteryhmiä keskuudessa. Sekä yli 40-vuotiaista että yläkouluikäisistä selkeä enemmistö vaikuttaa kokevan, että mieltävä emoji sopii lopetusmerkin korvaamiseen. Myös mielipiteet koskien yksittäisiä lauseita jakautuvat suhteellisen selkeästi – pienin vaihtelu löytyy yli 40-vuotiaiden mielipiteistä koskien kohtia 3 a) ja 3 b), joista molemmissa valintojen vaihtelu on 12 prosenttiyksikköä. Suurin vaihtelu on puolestaan yläkouluikäisten mielipide kohdasta 3 e), jossa valintojen välinen ero on jopa 74 prosenttiyksikköä.

Lukujen 4.1. ja 4.2. tutkimushavaintoja tukevat osaltaan myös tehtävien sisäiset luvut: molemmissa viiteryhmissä enemmistö on valinnut sekä piste- että kysymysmerkkilop-

puisissa lauseissa (kohdat 3 a), c), e) ja f)) vaihtoehdon ”Kyllä”. Yli 40-vuotiaat ovat valinneet ensimmäisen huutomerkkilauseen, kohdan b) tapauksessa useammin ”Ei”, mutta kohdan d) suhteen he ovat olleet myönteisempiä. Yläkouluikäiset puolestaan ovat sekä kohdassa b) että d) enemmän mieltävien emojin sopivuutta vastaan kuin sen puolesta. Tämäkin tukee aiempia havaintoja: mieltävällä emojilla on ilmeisesti informanttien mielestä paikkansa myös huudahduksenomaisissa lauseissa, mutta se ei ole läheskään yhtä suosittu kuin piste tai kysymysmerkki. Toisaalta on syytä myös ottaa huomioon, että taulukoiden 8 ja 9 tilastollinen keskiarvo ei välttämättä kerro informanttien asenteista tasapuolisesti, sillä se on laskettu yhteen kaikkien kohdalla. Jos tähän keskiarvoon laskettaisiin esimerkiksi pelkästään piste ja kysymysmerkki, joita informantit pitävät keskimäärin itse luontevampina kuin huutomerkkiä, myös keskiarvo tasoittuisi.

TAULUKKO 10. Yli 40-vuotiaiden kyllä/ei -vastausten keskiarvo, prosenttiyksikköä per lopetusmerkki.

<i>Esimerkkilauseet</i>	Kyllä	Ei
Pistelauseet 3 a) ja f)	69 %	31 %
Kysymysmerkkilauseet 3 c) ja e)	83,5 %	16,5 %
Huutomerkkilauseet 3 b) ja d)	57,5 %	42,5 %

TAULUKKO 11. Yläkouluikäisten kyllä/ei -vastausten keskiarvo, prosenttiyksikköä per lopetusmerkki.

<i>Esimerkkilauseet</i>	Kyllä	Ei
Pistelauseet 3 a) ja f)	64 %	36 %
Kysymysmerkkilauseet 3 c) ja e)	83 %	17 %
Huutomerkkilauseet 3 b) ja d)	32 %	68 %

Taulukoista 10 ja 11 voidaan puolestaan huomata, kuinka viiteryhmät suhtautuvat keskimäärin kuhunkin lopetusmerkkiin niitä koskevien kahden kysymyksen perusteella. Näiden tilastojen perusteella viiteryhmät suhtautuvat tehtävän 3 perusteella toisiinsa verrattuna pistelauseisiin hyvin samankaltaisesti ja kysymysmerkkilauseisiin lähes identtisesti, mutta huutomerkkilauseisiin päinvastaisesti.

Tehtävän 2 perustelujen hankala puoli on ollut se, ettei lomakkeesta näe, minkä tai mitkä lopetusmerkit informantit ovat valinneet perustelun yhteyteen sopiviksi. Tehtävässä 3 vaihtoehtoja on kuitenkin ollut vain kaksi, joten perustelujen lukeminen on merkittävässä määrin helpompaa. Tähänkin tehtävään yli 40-vuotiaat ovat antaneet mielipiteitään valottavia, informatiivisia perusteluja.

- (44) Puhuja pohtii valintaa eri vaihtoehtojen joukosta. Miettivä emoji siis käy hyvin. (yli 40-vuotiaan informantin perustelu kohtaan 3 a), vastaus ”Kyllä”)
- (45) Ehdottomaan vastaukseen ko emojiä on vaikea mieltää (yli 40-vuotiaan informantin perustelu kohtaan 3 b), vastaus ”Ei”)
- (46) Puhuja miettii ja vielä kyseenalaistaa toisen mietintää. (yli 40-vuotiaan informantin perustelu kohtaan 3 c), vastaus ”Kyllä”)
- (47) Mietinnän jälkeen puhuja toteaa, että ei oivaltanut asiaa. Miettivä emoji käy siis hyvin tähän. (yli 40-vuotiaan informantin perustelu kohtaan 3 f), vastaus ”Kyllä”)

Perustelu (44) puoltaa niin tilastotietoja kuin aiempia perustelujakin: informantti on tulkinnut lauseen pohdinnaksi, ja kokenut siten miettivän emojiin sopivan sen yhteyteen. Perustelussa (45) puolestaan informantti toteaa, ettei miettivä emoji sopi huudahdusmaisen lauseen yhteyteen sen ehdottomuuden takia. Perusteluissa (46) ja (47) taas mainitaan verbit *miettii*, *oivaltaa* ja *kyseenalaistaa*, jotka ovat aiemminkin tulleet esille miettivään emojiin liittyvinä sanavalintoina. Perustelut tukevat molempien viiteryhmiä keskuudessa vallitsevaa ajatusta siitä, että miettivä emoji sopii parhaiten ajatustoimintaa kuvaavien lauseiden yhteyteen.

Yläkouluikäiset ovat niin ikään antaneet perusteluja vastauksilleen tehtävässä 3, mutta tehtävän 2 perustelujen kaltaisesti ne ovat pääosin suppeita, eivätkä ne valota syitä valintojen taustalla yhtä hyvin kuin yli 40-vuotiaiden antamat perustelut.

- (48) nii kelpais (yläkouluikäisen informantin perustelu kohtaan 3 a), vastaus ”Kyllä”)
- (49) Miettii uskaltaako (yläkouluikäisen informantin perustelu kohtaan 3 b), vastaus ”Kyllä”)
- (50) Mietitään kysyttyä kysymystä. (yläkouluikäisen informantin perustelu kohtaan 3 e), vastaus ”Kyllä”)
- (51) se on mielipide (yläkouluikäisen informantin perustelu kohtaan 3 f), vastaus ”Kyllä”)

Kuten perusteluista (48)–(51) voi havaita, yläkouluikäiset ovat perusteluja antaessaan kirjoittaneet syistä valinnan taustalla, mutta niistä on vaikea tehdä tulkintoja. Perustelut kuten (49) ja (50) vaikuttavat siltä, että informantit ovat selittäneet pintapuolisesti, mitä lause heidän mielestään kuvailee, eivätkä niinkään perustele valintansa sopivuutta. Perusteluissa on lisäksi jokaisen tehtävän kohdalla jonkin verran vastauksia, joissa perustelukenttään on syötetty pelkästään miettivä emoji.

4.4. Analyysin yhteenveto

Luvuissa 4.1., 4.2. ja 4.3. olen käsitellyt ja analysoinut tutkimukseen liittyvään kyselylomakkeeseen annettuja vastauksia. Esittelin luvussa 1.1. kolme pääasiallista tutkimuskysymystä, joihin analyysi on tuottanut vastauksia, sekä lisäksi hypoteesin mieltävän emojin ja lopetusmerkkien välisestä suhteesta. Ensimmäinen tutkimuskysymyksistäni koski sitä, mitä lopetusmerkkejä mieltävän emojin koetaan vastaavan parhaiten. Vastauksista ei ilmennyt kuin yksittäisiä negatiivisia asenteita emojin käyttöä kohtaan lopetusmerkin paikalla, ja analyysin perusteella lopetusmerkeillä on myös kohtalaisen selkeä hierarkia. Piste ja kysymysmerkki vaikuttavat olevan suhteellisen tasaväkisiä riippuen lauseiden sisällöistä sekä kielellisten että asenteellisten ominaisuuksiensa puolesta, kun taas huutomerkkin paikalle mieltävän emojin mielletään sopivan harvemmin, joskin molemmat informanttiryhvät tunnustavat sopivuuden ainakin osassa tapauksista

Toinen tutkimuskysymyksistäni koski sitä, miten informantit perustelevat vastauksiaan. Pääasiallinen perustelu valinnoille vaikuttaisi olevan lauseiden sisältö: molemmissa viiteryhmissä informantit perustelevat vastauksensa etupäässä lauseen sisältämän viestin perusteella sekä lisäksi usein myös kielellisten seikkojen perusteella. Kuten olettaa saattaa, yli 40-vuotiaiden viiteryhmään kuuluvat informantit ovat olleet perustelujensa puolesta syvällisempiä ja analysoineet sisältöä sekä perustelleet vastauksiaan. Yläkouluikäiset puolestaan ovat vastanneet intuitiivisemmin ja antaneet perusteluja lähinnä viitaten siihen, mikä on heidän mielestään tuntunut luontevimmalta tavalta käyttää mieltävää emojiä lopetusmerkkien paikalla.

Kolmas tutkimuskysymykseni keskittyy viiteryhmien väliseen vertailuun. Valitsin kaksi viiteryhmää sen perusteella, että toiseen kuuluvat informantit ovat laajalti oppineet lukemaan ja kirjoittamaan sinä aikana, kun keltaisia emojiä on voinut nähdä kaikkialla. Vastaavasti vanhemmalle informanttiryhmälle emojiä ovat tulleet ihmeteltäviksi kauan kriittisten kasvuvaiheiden jälkeen. Viiteryhmien välinen hajonta vaikuttaa kuitenkin analyysin perusteella hyvin marginaaliselta, ja tiettyä varovaisuutta noudattaen voidaankin mainita, että nuoremmat ja vanhemmat kielenkäyttäjät ovat keskimäärin samaa mieltä siitä, millaisissa käyttöyhteyksissä mieltävää emojiä voi käyttää lopetusmerkin paikalla.

Analyysini vastaa myös luvussa 1.1. esittelemääni hypoteesiin. Esitin, että mieltävä emoji mielletään vastaamaan parhaiten joko pistettä tai kysymysmerkkiä ja vähemmässä määrin huutomerkkiä. Tekemäni tutkimushavainnot – etenkin taulukoidut tilastot – vastaavat hypoteesiini hyvin. Hypoteesini ei sisältänyt eksakteja lukuja, mutta arvelin tilastojen paljastavan jotain hyvin samankaltaista kuin mitä ne lopulta paljastivat. On syytä ottaa huomioon, että vastaajamäärä on kuitenkin ollut kohtalaisen rajallinen ja kyselylomake kappaleessa 3.1. esitetyistä syistä pituudeltaan hallittu, mutta uskoisin myös pidemmän lomakkeen ja suuremman vastausmäärän tuottavan jokseenkin samanlaisia tuloksia.

5. PÄÄTÄNTÖ

Olen käsitellyt kandidaatintutkielmassani mieltävän emojiin käyttöä lopetusmerkin paikalla. Tutkimuksessani olen pyrkinyt selvittämään, mitä kahteen ikänsä puolesta toisistaan eroavaan viiteryhmään, yli 40-vuotiaisiin ja yläkouluikäisiin, kuuluvat henkilöt ajattelevat mieltävästä emojiista ja eroavatko viiteryhmien käsitykset toisistaan. Lisäksi olen tuonut esille asenteita, mielipiteitä ja perusteluja sille, millaisissa tilanteissa ja miksi mieltivää emojiä käytetään lopetusmerkin tilalla tai miksi sitä ei käytetä. Aineiston perusteella mieltävän emojiin mielletään kuvaavan jonkinlaista ajatustoimintaa, jonka seurauksena informantit ovat kokeneet luontaisena yhdistää emojiin pohdinnanomaisiin lauseisiin ja sitä myötä pisteeseen ja kysymysmerkkiin. Kandidaatintutkielman tekeminen on tarjonnut haasteita paitsi järkevän aineistonkeruun myös johtopäätösten tekemisen puolesta. Koen, että hypoteesini on ollut jokseenkin paikkansapitävä ja tutkimustulokset ovat käyttökelpoisia niin omaa tutkimustani kuin muidenkin mahdollista tutkimusta ajatellen.

Tutkimus osoittaa, että vaikka kielentutkimuksen kentällä emojiitutkimus on vielä varhaisessa vaiheessa, kielenkäyttäjät vaikuttavat pitävän emoji–välimerkki-ilmiötä todellisenä ja usein jopa todennäköisenä. Tutkimustuloksia on syytä tarkastella kriittisesti, sillä molemmissa viiteryhmissä kyselyyn vastanneiden informanttien määrä on verrattain vähäinen. Tulokset antavat kuitenkin suuntaa sille, miten emoji–välimerkki-ilmiöön suhtaudutaan ja kuinka se ilmenee arkikielen käyttötilanteissa. Käyttämäni lähteet osoittavat, että ilmiö kiinnostaa kielentutkijoita myös muualla maailmassa ja myös tutkijayhteisö on tunnistanut ilmiön olemassaolon. Emojiin käyttäminen osana kieltä vaikuttaisi olevan edelleen nousujohteinen trendi, samoin kuin sen tutkiminen, joten tulevaisuudessa ilmiötä saatetaan hyvinkin tutkia lisää. Suomenkielisessä kielentutkijayhteisössä emoji on vielä varsin vieras tutkimuskohde, mitä selittää suurelta osin emojiin ikä: kuten luvussa 2.1. esittelin, emojiit ja etenkin Unicode-emojiit ovat vielä nuori ilmiö.

Tutkielmani avaa mahdollisuuksia usean kaltaisille eri jatkotutkimuksille. Alkuperäinen mielenkiinnonkohteeni koskien emojiin tutkimista oli se, kuinka emojiita ylipäätään käytetään välimerkinomaisesti. Kandidaatintutkielman rajallisuuden takia katsoin kuitenkin parhaaksi rajata aiheen ainoastaan mieltivään emojiin ja siihen, kuinka sen koetaan korvaavan pisteen, kysymysmerkin tai huutomerkkin. Riittävässä määrin aikaa ja

resursseja käyttämällä emojiin ominaisuuksia tekstin jäsentäjänä ja jaksottajana voitaisiin tutkia laajamittaisemmin ja saada siten parempi kuva ilmiön laajuudesta. Myös tutkimieni viiteryhmien ulkopuolelle rajautuu suuri joukko ihmisiä, jotka käyttävät varmasti viestinnässään emojeita tutkimusaiheeni kaltaisesti. Mielenkiintoista olisi selvittää lisää paitsi nuorten ja nuorten aikuisten (16–39-vuotiaat) emojiinkäyttötottumuksia, myös vastikään lukemaan oppineiden mielipiteitä – joskin jälkimmäisten tapauksessa lasten rajoittunut vastauskapasiteetti hankaloittaisi tutkimuksen tekemistä. Myös nykyisten noin 40-vuotiaiden ihmisten vanhempien (60-vuotiaat ja sitä vanhemmat) sukupolvi on suurilta osin tutkimuskelvollinen viiteryhmä. Olisikin erittäin mielenkiintoista tutkia esimerkiksi 70-vuotiaiden mielipiteitä emojesta, vaikka uskoisin että kielenkäyttäjät vanhimmasta päästä eivät välttämättä ole enää perehtyneet emojeihin.

Pidän itse todennäköisenä, että tulevaisuudessa emojiit nousevat yhä suurempaan suosiin kaikissa kieliyhteisöissä ja kielenkäyttäjien keskuudessa taustatekijöistä riippumatta. Kuten Azuma ja Ebner (2008) ovat jo yli kymmenen vuotta sitten esitelleet, emojiin kaltaisia tunneikoneja voidaan käyttää apuna, kun suunnitellaan universaalia apukieltä: ne ovat helposti ymmärrettävissä ja tulkittavissa samanlaisiksi riippumatta käyttäjiensä äidinkielestä tai -kielistä. Tekstin jäsentämisessä emojiit toimivat epävirallisissa yhteyksissä jo nyt hyvin, eivätkä ne noudata erityisiä kielioppisääntöjä vielä toistaiseksi. Tulevaisuudessa on kuitenkin mahdollista, että niillä on oma määrätty roolinsa kielessä – helpottavathan ne merkittävästi tunteiden tulkitsemista teksteissä ja vaikuttavat monien mielestä jaksottavan tekstejä yhtä luontaisesti kuin välimerkitkin.

LÄHTEET

- AZUMA, JUNICHI – EBNER, MARTIN 2008: A stylistic analysis of graphic emoticons. Can they be candidates for a universal visual language of the future? – *Proceeding of World Conference on Educational Media, Hypermedia and Telecommunications (ED-Media)* s. 972–977. Wien, Itävalta.
- CRYSTAL, DAVID 2006: *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HYNÖNEN, EMMI 2006: Keskustelufoorumit. Ajatustenvaihtoa verkossa. – Sara Routarinne & Tuula Uusi-Halila (toim.), *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KS = Kielitoimiston sanakirja. 2018. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2018.
- ME NAISSET 2018: Passiivis-aggressiivinen hymynaama, kaksimielinen munakoiso ja 8 muuta asiaa, jotka emojeista pitää tietää.
<https://www.menaiset.fi/artikkeli/i ihmiset-ja-ilmiot/olennaiset/passiivis-aggressiivinen-hymynaama-kaksimielinen-munakoiso-ja>, viitattu 5.11.2019.
- MILLER, HANNAH – THEBAULT-SPIEKER, JACOB – CHANG, SHUO – JOHNSON, ISAAC, TERVEEN, LOREN – HECHT, BRENT 2015: “Blissfully Happy” or “Ready to Fight”. Varying interpretations of emoji. – *Proceedings of the Tenth International AAAI Conference on Web and Social Media (ICWSM 2016)* s. 259–268. Minnesotan yliopisto.
- OED = Oxford English Dictionary 2013. Oxford: Oxford University Press. Päivitettävä verkkojulkaisu.
<https://www.oed.com/viewdictionaryentry/Entry/389343?print&print> (5.11.2019).
- ROUTARINNE, SARA – UUSI-HALLILA, TUULA – KARJALAINEN, MERJA 2008: *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SAMPIETRO, AGNESE 2016: Exploring the punctuating effect of emoji in Spanish WhatsApp Chats. – *Lenguas Modernas* 47 s. 91–113.
- SCHILLER, DEVON 2017: Eco’s face drawing and the continuum of emoticon articulation. – Torkild Thellefsen (toim.), *Umberto Eco in his own words* s. 57–70. Berliini: Mouton De Gruyter.

- VALLI, RAINE 2015: *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- VAURAS, ILMARI 2006: *Kuvakirjoituksen jälleensyntymä. Tunneikonit kirjoitetussa puhekielisessä keskustelussa* ^__^. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- VEIVO, HARRI – HUTTUNEN, TOMI 1999: *Semiotikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Edita.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. SKST 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoersio, viitattu 25.11.2019. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7.
- YUASA, MASAHIDE – SAITO, KEIICHI – MUKAWA, NAOKI 2006: Emoticons convey emotions without cognition of faces. – *Extended abstracts proceedings of the 2006 Conference on Human Factors in Computing Systems, CHI 2006* s. 1565–1570. Montréal, Kanada.

LIITE. Kysely Webropol-alustassa.

Kyselylomake mieltävän emojiin semantiikasta

Hei!

Olen Lassi Perämäki, suomen kielen opiskelija Oulun yliopistosta. Tämä kyselylomake on luotu kandidaatintutkielmani aineiston keräämistä varten. Kysely sisältää kolme osaa, joista jokaisessa on muutama kielikäsitystä kartoittava kysymys. Miettiessäsi vastauksia kysymyksiin sinun ei tarvitse vastata normitetun yleiskielen mukaisesti, vaan omaa kielitajuasi kuunnellen.

Kysely on suunnattu kahdelle kohderyhmälle: yläkouluikäisille ja yli 40-vuotiaille. Mikäli et kuulu kyselyn kohderyhmään (alakouluikäiset ja 16–39-vuotiaat), älä vastaa lomakkeeseen.

Vastataksesi kyselyyn sinun ei tarvitse ilmoittaa mitään muita henkilötietoja kuin ikäsi numeromuodossa. Muilta osin lomakkeeseen antamasi vastaukset näkyvät anonymoineina. Käsitellen kyselyn vastauksia tutkielmassa ainoastaan muodossa "informantti, N vuotta, on vastannut kyselyyn seuraavasti". Vastaajat yksilöidään ainoastaan koodeilla, joista selviää vain lomakkeeseen vastaamisen järjestysnumero ja vastaajan ikä, esimerkiksi "informantti 1-14" tai "informantti 16-48". Muutoin vastaajia ei voida tunnistaa.

Luethan ohjeet huolellisesti jokaisen kysymyksen kohdalla! Kyselyssä ei voi palata taaksepäin, joten tarkista myös vastauksesi.

Vastaa alla olevaan kenttään ikäsi numeroina (esim. 14 tai 51). Kyselyyn vastataksesi sinun ei tarvitse luovuttaa mitään muita henkilötietoja. *

Ikä (numeroina) *

Tehtävä 1.

Ensimmäisenä pyydän sinua tuottamaan itse sellaisia lauseita, joissa mieltävä emoji esiintyy lopetusmerkin tilalla. Jokaista kolmea lopetusmerkkiä (piste, kysymysmerkki ja huutomerkki) kohti on yksi tuottotehtävä. Voit tuottaa jokaiseen kohtaan yhden tai useampia lauseita.

Mikäli mieltävä emoji ei mielestäsi vastaa jotain näistä lopetusmerkeistä, jätä lopetusmerkkiä koskevan tehtävän kohdalle viiva (-). Halutessasi voit myös perustella, miksi mielestäsi mieltävä emoji ei korvaa kyseessä olevaa lopetusmerkkiä.

Jos vastaat kyselyyn tietokoneella tai muulla laitteella, jonka näppäimistöä et saa mieltivää emojiä esiin, voit kopioida sen tästä:

a) Tuota yksi tai useampi lause, jossa mieltävä emoji korvaa pisteen. *

b) Tuota yksi tai useampi lause, jossa mieltävä emoji korvaa kysymysmerkin. *

c) Tuota yksi tai useampi lause tai virke, jossa mieltävä emoji korvaa huutomerkkin. *

(Halutessasi voit perustella tähän, miksi mieltävä emoji ei mielestäsi sovellu tai soveltuu erityisen hyvin jonkin aiemmin esitetyn lopetusmerkin paikalle.)

Tehtävä 2.

Seuraavissa kysymyksissä esitetään lauseita, joissa mieltävä emoji esiintyy. Valitse kunkin lauseen kohdalla yksi tai useampi välimerkki, joka mielestäsi sopisi parhaiten korvaamaan mieltävän emojin.

Jokaisen kysymyksen kohdalla voit halutessasi antaa myös vapaaehtoiset perustelut valinnallesi. Jos mielestäsi mikään lopetusmerkki ei ole sopiva, vastaa "Mikään välimerkki ei sovi. Miksi?" ja syötä perustelut tekstikenttään.

Huomioithan, että teknisistä syistä monivalinta mahdollistaa sekä kielteisen (mikään ei sovi) että myönteisen (jokin sopii) vastauksen samanaikaisesti. Älä kuitenkaan syötä molempia vastauksia samanaikaisesti!

a) Mitähän tuohonkin sanoisi *

Mitähän tuohonkin sanoisi.

Mitähän tuohonkin sanoisi?

Mitähän tuohonkin sanoisi!

Mahdolliset perustelut:

Mikään välimerkki ei sovi. Miksi?

b) Ei se ollut mun vika *

Ei se ollut mun vika.

Ei se ollut mun vika?

Ei se ollut mun vika!

Mahdolliset perustelut:

Mikään välimerkki ei sovi. Miksi?

c) Jos sattuis vaikka suonenveto *

Jos sattuis vaikka suonenveto.

Jos sattuis vaikka suonenveto?

Jos sattuis vaikka suonenveto!

Mahdolliset perustelut:

Mikään välimerkki ei sovi. Miksi?

d) Vai ihan että tutkittu *

- Vai ihan että tutkittu.
- Vai ihan että tutkittu?
- Vai ihan että tutkittu!
- Mahdolliset perustelut:
- Mikään välimerkki ei sovi. Miksi?

e) Johan oli analyysi Pohdin tätä kunnes nukahdan... *

- Johan oli analyysi. Pohdin tätä kunnes nukahdan...
- Johan oli analyysi? Pohdin tätä kunnes nukahdan...
- Johan oli analyysi! Pohdin tätä kunnes nukahdan...
- Mahdolliset perustelut:
- Mikään välimerkki ei sovi. Miksi?

Tehtävä 3.

Seuraavissa kysymyksissä esitetään lauseita, joissa esiintyy jokin lopetusmerkki. Valitse, sopiiko mieltävä emoji mielestäsi lopetusmerkin (piste, kysymysmerkki tai huutomerkki) paikalle lauseeseen.

Jos mieltävä emoji sopii mielestäsi lopetusmerkin paikalle, vastaa "Kyllä". Jos mieltävä emoji ei sovi mielestäsi lopetusmerkin paikalle, vastaa "Ei". Myös tässä kysymyksessä voit halutessasi perustella vastauksesi vaihtoehdon perässä olevaan tekstikenttään.

Ota vastatessasi huomioon, että kysymys koskee emojiin soveltuvuutta. Sinun ei siis tarvitse ajatella, että käyttäisit emojiä itse vastaavassa tilanteessa. Ainoastaan mielipiteesi emojiin yleisestä soveltuvuudesta lopetusmerkin paikalle on vastauksissa merkittävä.

a) Kyllähän esimerkiksi suklaakakku kelpaisi. *

- Kyllä
- Ei

b) Et uskalla! *

Kyllä

Ei

c) Mietitkö loppuun asti, kun vastasit? *

Kyllä

Ei

d) Ties vaikka selviää pirusti jotain, mapillinen historiaa! *

Kyllä

Ei

e) Koskahan havaitaan Suomen ensimmäinen homeinen kirkko? *

Kyllä

Ei

f) Tämä ei nyt auennut ollenkaan. *

Kyllä

Ei